

Hooglandse Nieuwe

informatieblad voor alle geïnteresseerden rondom
de Hooglandse Vieringen van de Ekklesia Leiden

negentiende jaargang, nr. 1
april 2023

bouwen

Rapenburg 100
2311 GA Leiden
071-5134 558

info@ekklesialeiden.nl
www.ekklesialeiden.nl
www.rapenburg100.nl

Hooglandse Nieuwe is het (digitale) blad voor alle geïnteresseerden rondom de Hooglandse Vierungen van de Ekklesia Leiden. Het verschijnt viermaal per jaar (april, juni, september, december).

Redactie Arie de Kluijver, Jasper Radder, Wim Schouten, Jan Slotboom, Myranda Wilbrink, Paulien van Yperen

Opmaak Myranda Wilbrink

Drukwerk Sylvia van Hoven

Downloaden

www.ekklesialeiden.nl/hooglandse-nieuwe-online

Postabbonnement: € 20 per jaar

Nieuwe abonnees opgeven bij het secretariaat: info@ekklesialeiden.nl en betalen door overschrijving op NL66 INGB 0004 8198 29 o.v.v. postabbonnement HN 2023

Kopij voor het nummer van 18 juni 2023 met het thema 'ontketenen' uiterlijk op zondag 4 juni 2023 insturen naar: hn@ekklesialeiden.nl

PASTORES

Vacant
participantenpastor

Rob van Waarde, studentenpastor (PKN)
06-4193 5997, rob@rapenburg100.nl
Claudia Sarti, lifecoach, claudia@rapenburg100.nl

VERENIGING Ekklesia Leiden

Zie: www.ekklesialeiden.nl

Dagelijks bestuur:

- Robert van der Toorn,
voorzitter@ekklesialeiden.nl
- vacant, wordt gelezen door een bestuurslid
secretaris@ekklesialeiden.nl
- Chris Gerritsen,
penningmeester@ekklesialeiden.nl

REKENINGNUMMERS

Vereniging Ekklesia Leiden: NL66 INGB 0004 8198 29
- voor alle vrijwillige bijdragen
- voor lidmaatschap: € 25 (studenten € 12,50) per jaar

Stichting Diaconaal Fonds Hulpverlening LSE:
NL42 INGB 0003 3133 66 voor alle diaconale giften

*Deze rechtspersonen zijn erkend door de fiscus.
Uw giften zijn aftrekbaar.*

In dit nummer over bouwen:

- 3 Redactioneel
Wim Schouten
- 4 Kantelpunten
Jasper Radder
- 6 Ander, ouder - jij nog naamloze
Huub Oosterhuis
- 7 Bouwen aan politiek vertrouwen
Wim Schouten
- 8 Bouwen met ChatGPT
ChatGPT [Jan Slotboom]
- 9 De oude vrouw en het vuur
Desirée van Keulen
- 10 Het waarom of waartoe
Hans Feddema
- 11 The making of...
Monique van der Gaag
- 12 Broeder Henri Boelaars
Wilmeneke Koppe
- 13 Bruggen bouwen met verhalen
Desirée van Keulen
- 14 Bloemen en stenen
Jules de Vries

en verder...

- 16 Uit de kunst...
Jasper Radder
- 17 Thema juni 2023 HN - Ontketenen
Feddema actueel - Partij in het conflict?
Hans Feddema
- 18 Het favoriete gedicht van...
Herman van Bommel
Heer onze heer [tekst Huub Oosterhuis]

In geprinte versie alleen in postabonnementsvorm, meld u aan via info@ekklesialeiden.nl; 20 euro per kalenderjaar, zie colofon

Redactioneel

Wim Schouten

Het huis waarin ik woon heb ik zien bouwen. Eerst was er een modderige vlakte met een grote kuil. Toen werden er palen de grond in geheid. Daarmee werden de contouren van wat het huis zou worden al zichtbaar. Er werden buizen en draden aangelegd, er werd beton gestort, er werd gemetseld en getimmerd. Er werden materialen aangevoerd uit tal van plaatsen waarvoor op nog meer plekken grondstoffen waren gewonnen. Voor elk onderdeel en voor elke fase waren er gespecialiseerde vakmensen die ieder op hun beurt hun ding deden. Het was verbazend hoe, perfect op elkaar afgestemd, zoveel mensen met zoveel verschillende competenties, een ieder op het juiste moment deed wat er gedaan moest worden om tot het eindresultaat te komen waarin ik nu woon. Je kunt ook nog verder terugkijken. Bij de hele keten van grondstoffen als ijzer, klei, kalk, grind, koper, PVC, zand, zink, teer tot een huis waren, vaak zonder dat ze het beseften, duizenden mensen betrokken. En dan zijn er nog de ambtenaren die voor vergunningen, plannen en toezicht zorgden en degenen die hen daarvoor hadden opgeleid. Kortom: dat het lukt om een huis te bouwen is een sociologisch wonder.

Dat geldt niet alleen voor huizen. Het geldt ook voor instituties als onze Ekklesia, gebouwd op fundamenteën van de kerken die het studentenpastoraat tot stand brachten en met het cement van de Joods-Christelijke traditie. Het geldt ook voor het hospice waar Jules de Vries over schrijft. Dat kan er ook alleen maar zijn door de betrokkenheid van veel verschillende mensen. Bou-

wen is, dat moge duidelijk zijn, een sociale activiteit. Dat geldt ook voor verhalen vertellen. Daarmee bouwt Desirée van Keulen bruggen tussen mensen. Soms door te vertellen en soms door te luisteren. Wat Desirée met verhalen doet, doet Monique van der Gaag net als olla vogala met natuurlijke materialen als takjes, bladeren en bloemen. Daarmee bouwt ze iedere week weer een stukje dat ons een verhaal vertelt. Net als in de bijdrage van Wilmieneke Koppe Broeder Henri een verhaal vertelde met zijn boomstronkstal.

Bouwen aan instituties, aan gebouwen, letterlijke en figuurlijke bruggen of wat dan ook kan alleen maar binnen een gemeenschap die ervoor zorgt dat iedereen z'n bijdrage levert. Dat geldt ook voor het bouwen aan politiek vertrouwen waarover ik naar aanleiding van de verkiezingsuitslagen in dit nummer schrijf. Die verkiezingen kunnen wel eens een kantelpunt vormen in de ontwikkeling van ons politiek bestel. Meer over kantelpunten kunt u lezen bij Jasper Radder. Diens bijdrage deed me denken aan een blokkentoren waar een bouwkind steeds weer een blok bovenop legt totdat het kantelpunt is bereikt en het hele ding omvalt. Soms kunnen we blij zijn met zo'n kantelpunt, soms is het een ramp. En soms stoppen we als het kantelpunt in zicht is met bouwen voordat de toren omvalt. Dat laatste geldt nog steeds niet voor de vele blokken die Hans Feddema opstapelde met zijn vaste columns in dit blad. Hij bereikte onlangs de leeftijd van 90 jaar, en legt met zijn column in dit nummer gewoon zijn volgende blok

op de toren in de vorm van een column waarin hij ons meeneemt op zijn innerlijke reis.

Ook elk nummer van de Hooglandse Nieuwe bestaat uit bouwstenen. Die worden aangeleverd door de vele auteurs die steeds weer verrassend ons blad vullen. Daar komen echter steeds minder nieuwe schrijvers bij. Dat kan ertoe leiden dat we in de toekomst genoodzaakt zijn dit blad te vullen met het tekst genereer programma Chat GPT. Jan Slotboom laat u in dit nummer met een door AI geschreven bijdrage al zien waartoe dat leidt.

Grappig, maar geen alternatief voor bouwstenen, gemaakt door betrokken mensen met eigen opvattingen en ideeën. Daarom nodig ik u van harte uit om bouwstenen aan te leveren voor ons zomernummer met als thema "ontketenen".

Kantelpunten

Jasper Radder

Klimaat¹

Na de laatste ijstijd, ongeveer 11.700 jaar geleden, is voor homo sapiens een stabiele, geologische periode ingetreden met temperatuurschommelingen van $\pm 1^\circ\text{C}$: het holoceen. Een tijdperk van enorme ontwikkelingen als landbouw, huizenbouw, werktuigen, religies, talen, schriften, kunsten, wetenschappen, technologie, economische systemen, staten met wetten, normen en waarden, maar ook met wapens waarmee gepoogd werd conflicten op gewelddadige wijze op te lossen ten koste van vele doden en enorme vernielingen.

Sinds de industriële revolutie in de 19e eeuw trad er een geleidelijke, lineaire toename op van de bevolking (met name in de steden), van het gebruik van kunstmest, energie en water, van transport en internationaal toerisme. Ook wat betreft koolstofdioxide (CO_2), distikstofmonoxide (N_2O), methaan, ozon en de oppervlaktetemperatuur van de aarde was dit het geval. Maar na 1950 met de intrede van de globalisering in de wereld nam de stijging van deze systemen en processen exponentieel toe. Ten gevolge hiervan

begonnen ijskappen, zee-ijs, gletsjers en permafrost te smelten, trad verlies van bossen door droogte, branden en kap en van koraalriffen en verzuring van oceanen op. Wetenschappers zijn van mening dat hiermee een nieuw geologisch tijdperk is ingetreden: het antropoceen.

Schommelingen binnen bovenstaande systemen en processen kunnen door hun veerkracht opgevangen worden, maar niet verder dan tot een bepaald kritiek niveau: het kantelpunt. Een kleine verandering – een geringe stijging van de temperatuur – kan dan zo'n kanteling veroorzaken die door positieve terugkoppeling tot een onomkeerbare verandering leidt waardoor bijvoorbeeld door wegsmelten van alle ijskappen en zee-ijs een zeewaterspiegelstijging van 65 meter kan ontstaan en een regenwoud in de loop van de tijd een droge savanne kan worden. Er is een nieuwe stabiele fase ontstaan waarvan de gevolgen echter rampzalig kunnen zijn. Beide biofysische processen bepalen namelijk uiteindelijk de bewoonbaarheid van onze planeet. Het Inter Governmental Panel on Climate Change (IPCC) dacht in 2001 nog dat

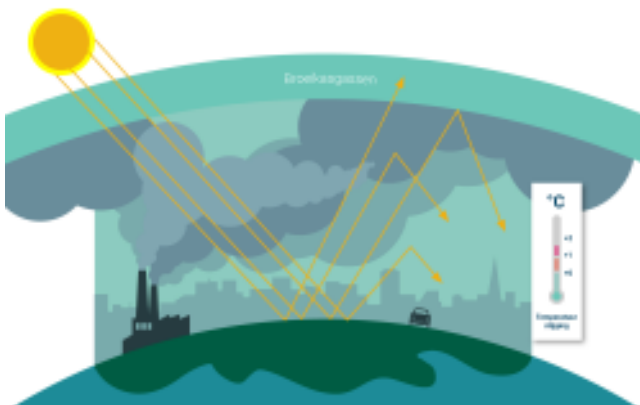
het risico op onomkeerbare veranderingen heel laag was en dat er pas een ernstig risico zou ontstaan bij een niet te verwachten opwarming van 5 à 6°C . Maar in 2022 is dat door het IPCC op grond van nieuw wetenschappelijk inzicht op een hoog risico bijgesteld tot 1.5°C of hoogstens 2°C . Terugkeer naar de oorspronkelijke fase kan mogelijk zijn door negatieve terugkoppeling, bijvoorbeeld via daling naar de huidige temperatuur of waarschijnlijk zelfs daaronder, maar kan eeuwen of zelfs millennia in beslag nemen.

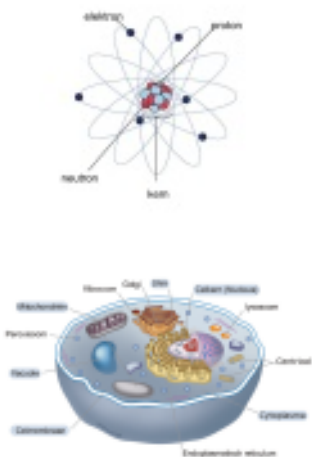
Wij moeten dus alles in het werk stellen om te voorkomen dat kantelpunten optreden in systemen die het klimaat en de biosfeer reguleren, willen we een bewoonbare wereld nalaten aan ons nageslacht. Anders is het risico groot dat armoede, hongersnoden, migratiestromen en burgerlijke onrust die nu al de kop opsteken onbeheersbaar worden.

Evolutie²

Allerd Stikker en Else Boutkan onderscheiden tijdens de evolutie naast vele kantelpunten, als stapsgewijze doorbraken die we kunnen bijsturen, vier keerpunten als grote eenmalige sprongsgewijze doorbraken met verstrekkende gevolgen.

Het eerste keerpunt was het ontstaan van het atoom 13,7 miljard jaar geleden, dat een anorganische evolutieperiode van 10 miljard jaar inluidde waarin ook moleculen als water ontstonden, en eveneens kristallen, mineralen, sterren en planeten, waaronder de aarde. Deze periode werd afgesloten met het tweede grote keerpunt, het ontstaan

***bouwstenen van het leven:
van atoom naar cel naar compleet
organisme***

van de levende cel. De derde grote spronginnovatie was die van het ontstaan van organismen, de start van de biologische revolutie zo'n 700 miljoen jaar geleden met meercellige organismen en geslachtelijke voortplanting. Het vierde en laatste keerpunt 200 duizend jaar geleden, is het ontstaan van homo sapiens toegerust met vijf zintuigen en een zelfreflecterend bewustzijn. Het kenmerkende van deze keerpunten is dat we niet kunnen verklaren waarom en hoe ze ontstonden. Wel is duidelijk dat ze gepaard gingen met een steeds grotere graad van complexiteit en met een steeds hogere graad van bewustzijn. De auteurs speculeren dat wij 'logischerwijze' op weg zijn naar een vijfde keerpunt, omdat de tijdsspanne tussen de spronginnovaties steeds korter wordt. De complexiteit en het gebrek aan coherentie zouden kunnen zorgen voor een 'aards keerpunt': een massa-extinctie. Dat zou dan de zevende massa-extinctie zijn, waarbij de eerste zes plaatsvonden tijdens de biologische evolutieperiode en samenhangen met ingrijpende kosmologische condities, maar deze zevende zou een mede door de mens veroorzaakt uitstervingsproces zijn. Dat laten wij toch niet gebeuren!

Vogelgriep³

Er zijn diverse soorten griep: mensen-, varkens- en vogelgriep. Van die laatste bestaan ook weer vele varianten. Vogelgriepvirussen zijn er altijd al geweest, maar maakten vogels niet erg ziek, de varianten waren laagpathogeen. Ook pluimvee kan besmet raken, maar dat werd er evenmin erg ziek van. Maar sinds de laatste eeuwwisseling zijn er in Azië hoogpathogene varianten in pluimvee ontstaan die oversprongen naar wilde vogels die met hun trek het virus over heel de wereld verspreidden. In Nederland dook in 2003 in de intensieve pluimveehouderij een hoogpathogene variant (type H7N7) op. Er werden 30 miljoen kippen geruimd, 90 mensen raakten besmet, een dierenarts overleed. Dankzij de rigoureuze ruiming en andere strenge bioveiligheidsmaatregelen doofde deze variant weer uit. De vogelgriepgolf die sinds 2016 rondgaat komt voort uit een Aziatische variant (type H5N1) en bereikte sindsdien Spitsbergen, Zuid-Afrika en Chili. In 2005 arriveerde deze variant voor het eerst in Europa. Sindsdien zijn er vanuit Azië elk jaar nieuwe introducties die de laatste jaren steeds meer uitbraken veroorzaken over de hele wereld. De huidige golf van vogelgriep is de grootste ooit in Europa. Sinds deze epidemie in oktober 2021 begon zijn er in Europa al 2.500 uitbraken geteld op pluimveebedrijven en ruim 3.500 onder wilde vogels. In totaal zijn zo'n 50 miljoen kippen en ander pluimvee geruimd, waarvan 5 miljoen in Nederland.

Bij vogels leeft het vogelgriepvirus vooral in de darm. Mensen worden hiermee slechts zelden besmet. In 2022 zijn zoogdieren besmet met een hoogpathogeen vogelgriepvirus en eraan gestorven: 2.500 Kaspische zeehonden en in Spanje 2.000 nertsen. In zoogdieren muteert het vogelgriepvirus in een luchtwegvirus dat ook bij mensen op grote schaal infecties kan veroorzaken. De grote vraag is nu, wanneer bereiken we het kantelpunt: een vogelgrieppan-

demie bij de mens? Het beschikbare vaccin voor dieren mag niet zonder nader onderzoek aan mensen worden toegediend. Het beste wat we nu kunnen doen is pluimveehouders en dierenartsen jaarlijks vaccineren tegen mensengriep, zodat voorkomen wordt dat vogel- en mensengriepvirussen zich in deze mensen gaan mengen. De bekende huidige griepvaccins kunnen in geval van een pandemie als blauwdruk dienen om in een maand of zes een specifiek vaccin tegen de dan vigerende vogelgriepvariant te ontwikkelen, maar net als bij Covid-19, zal er volstrekt onvoldoende van zijn om de hele wereld mee in te enten. Wie trekken er dan dus weer aan het kortste eind: de armste landen en hun inwoners.

Samenleving⁴

Maarten Scheffer, hoogleraar Ecologie en Waterkwaliteit aan de Wageningen Universiteit, doet onderzoek waaruit blijkt dat kantelpunten in de samenleving een positief resultaat kunnen opleveren.

Zoals het afschaffen van de Trans-Atlantische slavenhandel, eeuwenlang een winstgevend model. Maar er waren ook al heel lang mensen die er bezwaar tegen maakten en zeiden dat het niet strookte met christelijke normen en waarden. Tot er een kentering optrad en de slavenhandel in de 19e eeuw in 20 jaar tot stilstand kwam.

Een ander sprekend voorbeeld is het afschaffen van het 'voetinbinden' in China, een praktijk waarbij de voeten van kleine meisjes werden ingezwachteld, waardoor ze braken, om de voeten klein te houden – een door mannen bedacht schoonheidsideaal. Het kostte vrouwen een levenslange verminking, helse pijnen en leidde soms tot de dood. Deze praktijk duurde meer dan een millennium. Er werd lang tegen geageerd, binnen en buiten China, maar zonder resultaat, tot het uiteindelijk binnen één generatie tussen 1911 en 1949 verdween.

Groeiende weerstand, meer stemmen die zich tegen een bepaalde praktijk keren, kan worden gezien als het begin van een afnemende veerkracht van een bestaand stelsel dat bestaat uit het geheel van wetten, regels, normen en waarden in een samenleving. Al moet de invloed van individuen op zo'n systeem niet overschat worden, het is wel degelijk zinvol om als individu je gedrag te veranderen, zeggen

deskundigen als hoofddocent klimaatpsycholoog, Gerdien de Vries, verbonden aan de Technische Universiteit Delft. Mensen passen zich aan hun sociale omgeving aan – of trekken zich het gedrag van hun omgeving aan. Een bekend voorbeeld is het aanschaffen van zonnepanelen. Zo’n goed voorbeeld kan een hele buurt doen volgen.

Driekwart van de Nederlanders maakt zich volgens het Centraal Bureau van de Statistiek zorgen over de gevolgen van de klimaatverandering. Veel mensen weten dat het helpt om hun gedrag te veranderen, maar mensen doen niet altijd wat ze denken. Dit wordt ook wel het ‘klimaatspagaat’ genoemd of cognitieve dissonantie.

Sommige mensen passen hun gedrag aan, anderen bedenken smoesjes, volgens Anne van Valkengoed, postdoctoraal gedragsonderzoeker van het klimaat aan de Rijksuniversiteit Groningen, waarmee ze kunnen verklaren dat het logisch is dat ze eigenlijk niet doen wat ze denken. Wouter Belier noemde dit in het kerstnummer van Hooglandse Nieuwe van 2022 met het thema: IK BEN... eerste en tweede ordeverlangens (volgens Frankfurt). Positief is ook dat er demonstraties voor klimaatverandering plaatsvinden waaraan ook in de media aandacht wordt besteed en dat we nu voor het eerst een minister voor klimaat hebben.

Oorlog⁵

In april 2022 gaf filosoof en psychiater Damiaan Denys een interview, gepubliceerd in De Morgen, met de titel: Wij moeten onze obsessie met geluk loslaten.

Sinds de klimaatcrisis die nog voortduurt en de Covid-19 pandemie die in het stadium van een endemie is gekomen zijn we opnieuw in een crisis gestort, de oorlog in Oekraïne veroorzaakt door de inval van het ‘dictatoriale’ Rusland van Poetin.

Na de tweede wereldoorlog zijn we in Europa in een periode van betrekkelijke vrede, rust en voorspoed aangeland waaraan de meeste Europeanen hun steentje hebben bijgedragen.

De dreiging van een derde wereldoorlog is niet ondenkbaar. De eerste en tweede wereldoorlog begonnen ook klein, met een moordaanslag in Sarajevo en een inval in Polen. Een dergelijke dreiging kan angstgevoelens oproepen. De effecten van de inval in Oekraïne zijn sinds een jaar duidelijk

merkbaar. Er is een tekort aan energie en grondstoffen ontstaan en een torenhoge inflatie, gepaard gaande met stijgende prijzen. Dat roept onzekerheid en verlies aan controle op.

Wij waren gefocust geraakt op mentaal welzijn, maar volgens Denys zijn we niet erg weerbaar. De obsessie met geluk is zijns inziens een exponent van onze welvaart. Sinds de inval in Oekraïne is ons welvaartsniveau gedaald. Voor het laag economische deel van de bevolking is dat al werkelijkheid.

We zullen dus onze veerkracht moeten aanspreken, weerbaarder worden en accepteren dat we een deel van onze welvaart gaan inleveren.

Angst is echter een slechte raadgever, omdat het nooit direct met de realiteit te maken heeft. We moeten proberen in te schatten wat een reëel gevaar oplevert.

Tot slot, wij maken in ons persoonlijke leven ook vele kantelpunten mee, zowel positieve als negatieve. Ik noem er een paar: geboorte, miskraam, liefde, verdriet, scholing, pesten, werk, vernedering, ontslag, ziekte, depressie, overlijden.

En hoe zit het met de Ekklesia Leiden? Maken wij een doorstart of leggen we het hoofd in de schoot. Ik opteer voor het eerste en luister naar de zang van de lijster!

1. Het klimaatboek, uitgave De Bezige Bij, Amsterdam, 2022. Een initiatief van Greta Thunberg.
2. <https://www.duurzaamnieuws.nl/kantelpunten-van-nu-in-perspectief-van-de-evolutie/>
3. NRC, 04-02-2023, pg. 18-20.
4. NRC, 28-01-2023, pg. 16-17.
5. De Morgen, 04-04-2022.

ANDER, OUDER – JIJ, NOG NAAMLOZE

(tekst: Huub Oosterhuis;

muziek: Antoine Oomen;

Verzameld Liedboek, p.907-909)

Ander, ouder,
iemand in ons verborgen:
plotseling, oploeiend vuur
van visioenen,
aanschijn der aarde
vernieuwend.

Rede, dwaasheid, hart,
onbedwingbare
die ons weten doet
wat wij niet weten
wat onmogelijk
is bij mensen en goden.

Ingepakt in wolken
schoorvoetend gaan wij,
in onze handen klemmen wij
wichelroeden, spiegels en zwaarden.
En neerdrukt ons droefheid
om het gedane,
om niet te keren woorden,
om wat groeide,
om wat versteende, verwaaide.

Jij, nog naamloze, ademt ons open
en wekt in ons weerbarstig geheugen
wat wij zagen
met onze vroegste ogen
en doet ons gaan in tranen
maar ongebroken
door de nacht van de schepping
en houdt ons gaande
naar een nieuwe geboorte:
blinde muren
zacht licht water geworden
en aan de overzijde rozensteden
en de zang van de lijster.

Bouwen aan politiek vertrouwen

Wim Schouten

BBBent u ook nog een beetje duizelig van de uitkomsten van de provinciale statenverkiezingen? De massale overstap van kiezers naar nieuwkomer BBB is als een steen in de vijver van de gevestigde orde. Het is denk ik niet zo zeer een protest tegen plannen waar men het niet mee eens is. Het is eerder een motie van wantrouwen vanwege de machteloosheid van politici om problemen aan te pakken. Een lange stoet van slachtoffers van een daadkrachteloze overheid liet zien dat een potloodje rood licht kan verspreiden. Denk bijvoorbeeld aan:

- De toeslagenouders
- De aardbevingsslachtoffers
- De zorgwachttijsters
- De jeugdhulpelozen
- De woningnooddriftigen
- De asielbuitenslapers
- De uitzendkrachtelozen
- De klimaatklevers
- De onderwijsachterstandigen
- De etnisch geprofileerden
- De geweldsmisdrijfslachtoffers
- De stik- of slikboeren

Leuk spelletje voor de komende maanden: vul na elke krant die u leest dit lijstje aan met een nieuwe categorie slachtoffers van een krachteloze

machteloze overheid.

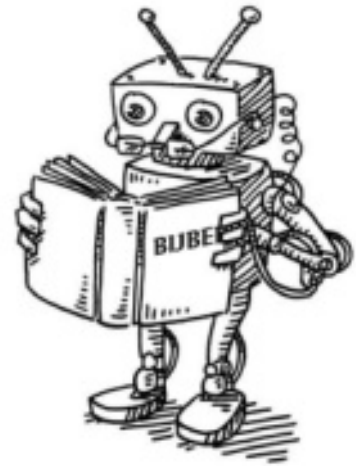
Is het, aldus bezien, een wonder dat de verkiezingen uitliepen op een motie van wantrouwen tegen de gevestigde politieke orde? Jaren van quasi-liberaal beleid hebben de overheid handelingsonbekwaam gemaakt. En dat, terwijl de behoefte aan een krachtige, competente overheid alleen maar toenam. Geen wonder dus dat een overheid die zichzelf onthand heeft het vertrouwen van de kiezers kwijtraakte! Hopelijk zijn deze verkiezingen een startschot voor het bouwen aan een nieuw vertrouwen. Bouwen doe je, wanneer je verstandig bent, op een fundament. Het fundament voor een betrouwbare overheid maak je met be-

ton dat bestaat uit capaciteit als specie en uit competentie als wapening. Een capabele, competente overheid kan weer gaan bouwen aan het vertrouwen van de burgers. Zodat het volgende spelletje dat ik dan kan voorstellen is om na elke krant die u leest een categorie van het lijstje hierboven door te strepen.

Fundamenten wevershuisjes, Leiden, Lakenplein

Bouwen met *ChatGPT*

Opdracht:

Schrijf een artikel van 300 woorden over het onderwerp
'Bouwen' in de sfeer van de Bijbel.

In de Bijbel is bouwen een belangrijk thema dat vaak wordt gebruikt als metafoor voor het bouwen van ons leven op een stevig fundament. In de Bijbel worden we aangespoord om ons leven te bouwen op het fundament van Christus, zodat we standvastig kunnen zijn in ons geloof en ons leven.

In Matteüs 7:24-27 leert Jezus ons dat we ons leven moeten bouwen op een stevig fundament. Hij vergelijkt de mens die zijn huis bouwt op een rots met de mens die zijn huis bouwt op zand. De mens die zijn huis op een rots bouwt, is als degene die luistert naar Jezus' woorden en zijn leven bouwt op een sterk fundament. De mens die zijn huis op zand bouwt, is als degene die Jezus' woorden niet ter harte neemt en zijn leven bouwt op een zwak fundament.

De Bijbel vertelt ons dat God de ultieme bouwster is. In 1 Korintiërs 3:9-11 zegt Paulus: "Want wij zijn Gods medewerkers; u bent Gods akker, Gods gebouw. Volgens de genade die God mij gegeven heeft, heb ik als een kundig bouwmeester het fundament gelegd en een ander bouwt daarop voort. Ieder dient er echter op toe te zien hoe hij daarop bouwt. Want niemand kan een ander fundament leggen dan er al ligt – Jezus Christus zelf."

Als gelovigen moeten we ons leven bouwen op Christus, het enige stevige fundament. Dit betekent dat we ons vertrouwen en ons geloof in Hem . . .

Jan Slotboom laat zien hoe je op een eenvoudige manier ChatGPT over een bepaald onderwerp kan laten schrijven. ChatGPT deed er niet langer over dan een minuut. De tekst is overigens niet gecorrigeerd.

De oude vrouw en het vuur

Desirée van Keulen

Op een dag werd God de Vader heel boos op de mensen, omdat ze zich niet hielden aan Zijn geboden. Ze gingen harteloos met elkaar om en ze logen en bedrogen dat het een aard had. Lange tijd had de Heer dit in Zijn grote goedheid geduldig aangezien, maar nu was de maat vol.

De mensen waagden het zelfs de heilige vastentijd te schenden en aten, dronken, zongen en feestten naar hartenlust. De geur van gebraden vlees en wijn drong al door tot in de hemel en de wanden van de heilige hallen trilden van het woeste gezang.

Daarom zei de Allerhoogste: 'Ik zal de mensen straffen voor hun zonden.

Voortaan zullen ze geen vuur meer bezitten!'

Toen barstte er op aarde een gejammer en een geweeklaag los, want nu moesten de mensen hun vlees rauw eten en ook groente konden ze niet meer koken. Ze konden zelfs geen pijpje meer roken en geen brood of koek meer bakken.

De aarde werd treurig als het graf, als een lichaam zonder ziel. De mensen liepen somber en terneergeslagen rond. Het was dan ook niet verwonderlijk dat hun liederen verstomden en er tenslotte zelfs geen liefde meer was.

Ondanks Zijn onmetelijke wijsheid had God de Vader dit alles niet voorzien. Het allerergste voor Hem was nog dat de mensen zich nu minder dan ooit om de godsdienst bekommerden. God verzamelde alle engelen en alle heiligen om Zich heen en vroeg om raad. Lange tijd zwegen de hemelse heerscharen maar uiteindelijk stond de mooie, stralende Gabriel op en zei:

"Heer, sta mij toe naar de aarde af te dalen en als vuurverkoper op de markt te gaan staan. Dan komen de mensen me wel hun schatten aanbieden, want hun verlangen naar vuur is groot. Ik zal hun echter geen vonkje geven als ze me in ruil daarvoor niet beloven vanaf dat moment een vroom en zondeloos leven te gaan leiden. Alleen wie me dat

belooft, zal ik het vuur schenken."

Alle aanwezigen bewonderden Gabriels slimheid en klapten in hun handen als bijval. Met veel goede wensen werd hij naar de aarde gestuurd. Groot was de vreugde van de mensen, toen ze de vuurverkoper in het oog kregen. Groot was echter ook hun ontsteltenis toen de verkoper zei: "Te koop is het vuur niet, maar wie me belooft een zondeloos en godvruchtig leven te gaan leiden, die schenk ik het."

Niemand waagde zich aan een dergelijke belofte. De mensen kenden zichzelf te goed, ze wisten te goed hoe zwak en zondig ze waren.

Toen de nacht aanbrak, wilde de engel het opgeven en terugkeren naar het paradijs, maar plotseling strompelde er een bejaarde vrouw op zijn marktkraampje af. Ze was een toonbeeld van armoede en ouderdom.

"Geef me een klein sprankje vuur," bedelde ze, terwijl ze met haar stok tegen een brandend stuk kool duwde. Gabriel herhaalde het antwoord dat hij alle andere mensen had gegeven.

Peinzend raakte de oude vrouw een tweede stuk brandende kool aan met haar stok. Nog eens smeekte en bedelde ze om vuur, maar Gabriel zei dat hij haar niets kon geven als ze niet belooftte een volmaakt en zondeloos leven te gaan leiden.

Ondertussen had de oude vrouw haar stok tegen een derde stuk gloeiende

kool geduwd en daarna liep ze mompelend weg.

Teleurgesteld keerde de engel terug naar het paradijs om daar te vertellen dat zijn missie was mislukt. Er heerste dan ook grote verbazing onder alle hemelbewoners, toen plotseling de geur van gebraden vlees en pijptabak en het geluk van hard en vrolijk gezang naar de hemel opstegen.

Wat was er gebeurd? Gabriel was het slachtoffer geworden van vrouwenlischen. De oude vrouw had zoveel vuur aan haar stok meegenomen, dat ze er thuis de haard mee kon aansteken.

Gabriel had er niet bij stil gestaan dat haar stok van hout was en zo was ze erin geslaagd hem een kool te stoven door alle mensen in haar buurt vuur te brengen.

Gabriel was woedend en wilde wraak nemen, want hij was in zijn trots gekrenkt.

De Almachtige hield hem echter tegen en lachte er hartelijk om. In Zijn oneindige goedheid vergaf Hij de oude vrouw en de rest van de mensheid. Hij liet hen het vuur behouden en verheugde Zich wanneer er liederen weerklonken waarin Hij werd geloofd en geprezen.

Bron: Provençaalse sprookjes (serie: sprookjes uit de wereldlitteratuur), uitgeverij Elmar 2002

Het waarom of waartoe van het leven?

Hans Feddema

Ben begin november 90 jaar geworden. Het is daarom misschien niet zo gek mijn column (op pagina 17) mijn laatste te doen zijn. (Of is dit een mislukt grapje?) Denken in termen van materie, dus dat iets niet bestaat, als je het niet kunt aanraken, voelen of met je ogen kunt zien, lijkt te overheersen bij de hedendaagse mens. Anderszins zien we gelukkig ook een ontwikkeling, waarbij men vraagt naar de zin van alles, naar de vraag wie ben ik, ben ik een materieel of een geestelijk wezen, waar kom ik vandaan en is het een eenmalige reis, die ik nu maak of is er nog een reis van mijn geest en ziel, als mijn aardse lichaam heeft afgedaan?

Zinnige vragen lijkt me, die in vroegere eeuwen natuurlijk ook gesteld werden. De antwoorden van toen vind je vaak terug in de diverse culturen in de wereld. Interessant materiaal voor onderzoekers, zeker ook voor die van mijn eigen vak: de culturele antropologie.

Toen ik eens onderzoek deed onder de Tswana in zuidelijk Afrika, merkte ik dat zij overtuigd waren van het bestaan van de geestelijke wereld. De stammen hadden vaak een sjamaan in dienst, voorzien van een speciale relatie met de geestelijke wereld en naar wie zeker werd geluisterd bij misstanden. Terug naar vroegere eeuwen. Je had toen overall inwijdings- of mysteriescholen. Mensen die er aan deelnamen, werden ingewijd in de filosofisch-religieuze geheimen van de kosmos, of in onze termen gezegd, kregen bewustzijn, ja inzicht in de mysteries van het kosmische leven. Die scholen waren toen wijdverbreid, zeker ook in Egypte en Griekenland. Toen het christendom opkwam, vermengde de wellicht meest authentieke stroming zich met deze inwijdingsgroepen. Zo was er een gnostisch-christelijke gemeente in Athene. Een mythische figuur van grote betekenis was Hermes Trismegistos. Op de vraag waar alles vandaan komt, ant-

woordde deze: “Alles wat bestaat komt voort uit het Ene, de Logos of de goddelijke Geest.” Ook de materie draagt daarom volgens Hermes de kiem van bewustzijn in zich of anders gezegd, in alles is het goddelijke aanwezig.

Hermes gold als een tijdgenoot van Mozes, de leider van het joodse volk, toen dat zich losmaakte van het Egypte van de Farao's. Beiden waren ingewijd in de geheime kennis van de Egyptische mysterie-scholen en hadden daardoor ook toegang tot de hogere wezens in de geestelijke wereld, van wie ze inzicht kregen in de geheimen van het bestaan. Logisch dat beiden wijze boeken konden schrijven, ook over het ontstaan van de kosmos. Het inzicht van Hermes maakte zoveel indruk dat hij Trismegistos ('de driemaal grote') werd genoemd. Ook de mens komt volgens zijn inzicht uit het goddelijk bewustzijn voort. Voordat hij geschapen werd, maakte hij immers volgens hem als geestelijk wezen deel uit van de eenheid en het bewustzijn van de geestelijke wereld. Als de filosoof Goethe nu zegt: “We zijn burgers van twee werelden, van de aarde en van de geestelijke wereld” dan geldt dat volgens Hermes zeker voor de mens als hij nog in de geestelijke wereld is, ook al staat hij/zij op het punt om naar de aarde af te dalen en zijn/haar ouders te kiezen om hier als geestelijk wezen een aards jasje, lichaam genoemd, aan te trekken. Toen het christendom door een keizer staatsgodsdienst werd en we ook al gauw van “God Almachtig” spraken, is die meervoud van hogere geestelijke wezens helaas al gauw vergeten.

Samengevat betekent dit, dat de mens van een onbewust geestelijk wezen via een proces van menswording tot een vrije en zelfbewuste mede-schepper van de goddelijke geestelijke wereld wordt. De mens is hier dus heel wat meer dan ‘toeval’ of ‘zonder diepere zin’, zoals vaak wordt gedacht. Ons

leven hier op aarde is een zinvolle reis. We beslissen steeds wel zelf, maar de subtiële inspiraties vanuit de geestelijke wereld maken dat we soms wel eens van koers veranderen. Ik heb dat in mijn leven meerdere malen meegeemaakt. Ik herinner me dat ik eens de fout maakte op zaterdag in een slum onderzoek te doen. Mensen komen dan vaak terug van de fabriek met hun weekloon. De verleiding te gaan drinken is groot. Ik was toevallig in een squatter-wijk van Gaberone en zag een drietal alcohol drinkende mannen aan het vechten. Mijn waarschuwing “liever toch maar niet te vechten” viel verkeerd, met als gevolg dat ze mij sloegen en bloedend ter aarde wierpen. Toevallig – of moet ik dat woord niet meer gebruiken? – kwam er een vrouw langs die me bij de armen pakte en toeriep: “Rennen, kom mee.” Nee het was geen toeval, ze kende me, want ze zat bij de personen die ik al had geïnterviewd en ze herkende me toen ik daar bloedend op de grond lag. Ze woonde enkele kilometers verder, maar zei een ingeving te hebben gekregen om deze kant op te lopen. Het leven is een leerproces. Ik had niets moeten zeggen tegen de vechtende mannen. Te meer omdat Botswana dichtbij Zuid-Afrika ligt en men al gauw kon denken dat ik een apartheidsmens was. Maar van fouten leer je overigens; in dit geval dat de geestelijke wereld soms subtiel ingrijpt. Op aarde leven we in de fase van de globalisering, waardoor een oorlog in Oost-Europa een groot effect heeft op ons leven. Het kan dan ook geen kwaad net als Hermes en Mozes ons bewust te worden van ons burgerschap van twee werelden, dus ook van die van de geestelijke wereld. Te meer omdat we hier wel eens vergeten waar we vandaan komen, ook al kregen we via het eitje en zaadje van onze ouders tijdelijk een prachtig lichaam.

The making of...

Monique van der Gaag

Van de ene dag op de andere lagen er afgebroken takjes in de brandgang. En klimop. Heel veel blaadjes recht tegenover mijn poort. Welke vandaal deed dit? Ik hoor gefladder boven mijn hoofd. Het 'Hebbanollavogalanestas-hagunnan' door twee eksters in de hoge meidoorn van de achterburen. Vorig jaar kregen hun jongen vliegles vanaf mijn schutting: zo schattig, deze vogels met hun opwaaiende zwart/witte donsveertjes...

Boomcirkel

In de herfst ging ik door de knieën. Letterlijk: om bloembolletjes te planten rondom een boom tegenover mijn huis. De wens om deze saaie boomcirkel tot een paradijs te maken voor bijen en vlinders won het van de vrees dat buurtkinderen ongevraagd zouden gaan plukken. Ik verdiende er zelfs een prijs mee: in de hoop dat mijn initiatief zich als een olievlek onder meer huurders zou gaan verspreiden, mag ik nieuwe plantjes kopen op kosten van mijn verhuurder. Het bouwen aan een fleurige straat heeft nog best veel voeten in de aarde. Figuurlijk zullen we maar zeggen.

Bloementaarten

Een bloementaart in het geel bouw ik op met groen: bij voorkeur soorten met verschillend blad, zoals conifeer, appelblad of pistache. Dat maakt het interessant. Witte accenten voor het contrast. Omdat het een verjaardagscadeau was, zette ik de taart in een springvorm. Wanneer ik de vrije hand

krijg, maak ik het graag bont. Niet te bont qua budget. Dat blijft heel bescheiden als ik zelf de bloemen maar mag kiezen. Maar in de zin van alle kleuren bij elkaar. Rood en roze vloeken niet. Dat is juist ton sur ton: oranje en champagne gaan hand in hand. En graag wat blauw en paars erbij. Zo maak ik een bloemstuk dat een lust voor het oog is.

Dinsdag

Op dinsdag halverwege de ochtend komt de liturgie per mail. Een moment waar ik reikhalzend naar uitkijk. Dat weten de liturgie-makers op het secretariaat. Dat weten de liturgen. De liturgie is mijn leidraad, mijn inspiratie voor de schikking. Zonder liturgie kan men ook een bosje uit de supermarkt neerzetten. Zo eentje met zeven dagen vaasgarantie. Terwijl verse bloemen twee tot drie weken mooi blijven. Narcissen dan weer niet. Maar de Zuidenwindlelie houdt het wel vier weken vol. Die heet dan ook Bloemistenverdriet. En katjes gaan minimaal een jaar mee.

Strakke planning

Op woensdagmorgen lees ik de liturgie opnieuw: nu op zoek naar beelden om in bloemen te vertalen. En dan begint mijn creatieve onrust. Welke bloem? Niet weer rozen voor de liefde. Kalanchoë is er ook nog. En ranonkeltjes op het eind van de winter kunnen ro-

de rozen vervangen. Uiterlijk donderdag ga ik bloemen kopen. Daarna gaat de klok lopen: vrijdagavond moet de live-stream mijn foto hebben. De schikking ontwerpen, maken, fotograferen en de floriografie schrijven: het hoort er allemaal bij. Online zetten deed ik vanuit de openbare bibliotheek in verband met een hoogbejaarde laptop thuis. Printen voor een dubbeltje per afdruk doe ik daar nog steeds.

Constructieve feedback

Natuurlijk werk ik graag groot, maar het bloemwerk moet wel in mijn fietstas passen én gemakkelijk mee te nemen zijn door de voorganger en/of de liturg. Of iemand anders. Feedback over dat mijn schikkingen 'zo klein' zijn, is niet constructief. Mijn budget is tien euro voor bloemen, tweevijftig voor de rest. Dat zijn alle overige materialen, die nodig zijn zoals groen, soms steekschuim, vaak bloemenvoedsel, schalen, vazen of bakjes. Zonder bon kan ik niets declareren. Maar als ik via de Weggeeftafel prachtige spullen vind, hoeft dat ook niet. En als mensen mij hun overvloedige spulletjes schenken evenmin. Ik ben blij als op een nette manier, namelijk via een liturgische schikking, voorwerpen mijn huis weer verlaten.

Bouwen

..... Broeder Henri Boelaars

Wilmieneke Koppe

Bij het thema Bouwen dacht ik meteen aan Broeder Henri Boelaars, hij was Benedictijner monnik geworden in Oosterhout en hij bouwde tussen 1948 en 1952 mee aan de Abdij Slangenburg bij Doetinchem, waar hij in 1952 ging wonen. Hij leefde van 24 juli 1911 tot 23 januari 2001.

In 1998 bouwde Broeder Henri een doorzichtig glazen labyrint, waarmee hij het visioen van de Engelenkoren van Hildegard von Bingen probeerde te visualiseren en doorgronden.

Als we op bezoek gingen in zijn atelier in de Abdij, dan knipte hij als eerste de verlichting in het Labyrint aan, dat was een mooi begin van de dag met Broeder Henri: Licht, gesprekken met koffie en iets lekkers.

Daarna de viering, de maaltijd in de refter (we herinneren ons het voorlezen van boeken van Barbara Tuchman) en het zingen van Psalmen en lezingen uit de regel van Benedictus.

Samen met Broeder Henri hadden we in 1998 een studiedag in Amsterdam over Hildegard georganiseerd en hij stuurde inspirerende brieven over alles wat hij in 70 jaren lectio divina over Hildegard gelezen had.

Hij maakte uit klei een kerststal voor ons en van brons het beeld van de

monnikskus bij de vredegroet.

Zo gaat Broeder Henri Boelaars al sinds 1983 met ons mee: vaak denken wij aan hem. Met pretvonken in zijn ogen vertelde hij over zijn bezoek aan de Hildegard-abdij in Eibingen in 1979. Alle nonnen in Eibingen hadden zijn boek over de miniaturen in SCIVIAS gelezen en zij gaven hem veel complimenten. Als Broeder Henri een lezing gaf, dan boeide hij zijn publiek en hij kon heel goed de inhoud van de lezing op zijn publiek afstemmen.

Met veel mooie en kostbare herinneringen denk ik aan hem terug.

In 2000 ging onze zoon (toen 8 jaar oud) mee en speciaal voor hem had Broeder Henri een rondleiding op de Zenzolder afgesproken, zo had onze zoon ook heel wat te vertellen, toen hij terugkwam. Die dag hebben we niet in de refter gegeten. Want alleen maar stil luisteren, terwijl je zoveel nieuws te vertellen hebt, dat zou te moeilijk zijn. We hadden met Broeder Henri samen daarna nog een gouden middag met

een wandeling in het bos. In dit bos had hij ooit een boomstronk gevonden die hij als grot voor onze kerststal gebruikte.

Het thema bouwen kan ook over andere dingen gaan: je kunt bouwstenen gebruiken om een taal te leren.

Of totaal anders: je kan stress afbouwen, aan relaties werken, vriendschappen opbouwen.

Een tempel afbreken en (in drie dagen) opbouwen: in de Matthäus Passion horen we dat weer.

op woensdag 5 april 2023 in de Pieterskerk in Leiden.

Met Hoekstenen bouwen.

Scholen, duurzame woningen bouwen. Huizen bouwen tegen de regen.

En op school komen natuurlijk bij het thema Bouwen de volgende aantekeningen:

Bau der Berliner Mauer am 13. August 1961, als Antikapitalistischer Schutzwall

Fall der Berliner Mauer am 9. November 1989.

Staat in de top tien van belangrijkste data tot nu toe in mijn leven.

Met het lied van Klein Orkest: Over de Muur.

Muren bouwen en afbreken.

Checkpoint Charlie.

Fietsen langs de muur.

Flugplatz Tempelhof.

Wo war die Mauer?

Wo ist die Mauer?

Mogen we in de toekomst vooral aan relaties bouwen en dierbare herinneringen koesteren: dat wens ik iedereen toe.

Bruggen bouwen met verhalen

Desirée van Keulen

Met een verhaal kun je bruggen bouwen tussen mensen, tussen verteller en verhaal, tussen verhaal en luisteraar. Bruggetjes van toen naar nu naar later. Ik was gevraagd een verhaal te vertellen over de slavernij. Na een aantal rondes vrij worstelen, gaf ik het op... Er kwam geen 'slavernij-verhaal', maar wel onderstaand 'statement'.

Wie de pijn heeft mag het zeggen...

Als verhalenverteller ben ik ervan overtuigd dat ieder verhaal het recht heeft om verteld te worden. Het verhaal van de slavernij... Het zijn er geen 150, geen 160, maar 1000 en 1. Duizend-en-één betekent 'ontelbaar'. Zolang er pijn is, moeten er verhalen worden verteld, ervaringen gedeeld, liederen gezongen, woorden gestameld... Alleen dan kan de pijn afnemen, door generaties heen minder pijnlijk worden.

Wie de pijn heeft mag het zeggen...

Als verhalenverteller ben ik ervan overtuigd dat je alleen die verhalen kunt vertellen waar je achter staat, waar je je innerlijk mee kunt verbinden. Het verhaal van de slavernij, de ontelbaar vele verhalen van ontelbaar vele vormen van slavernij... Ooit, toen, nu en voorlopig nog wel... moet verteld worden door wie zich er van binnenuit mee kan verbinden. Alleen dan kan de pijn afnemen, door generaties heen minder pijnlijk worden.

Wie de pijn heeft mag het zeggen...

Als verhalenverteller ben ik ervan overtuigd geraakt dat je je met een verhaal kunt verbinden aan waar je nog geen verbinding mee hebt. Maar hoe dichtbij kun je komen? Wat vraagt dat? Dat vraagt dat je luistert, leest, vraagt, kijkt... Maar dan nog, hoe dichtbij kun je zo komen? Dichtbij genoeg om andermens pijn te vertolken?

Wie de pijn heeft mag het zeggen...

Als verhalenverteller leerde ik ooit dat je meer moet weten dan je vertelt. Alleen dan krijgt een verhaal de klankkast die het verdient. Alleen dan kun je het verklanken. Dan krijgt een verhaal grond onder de voeten, recht van spreken. Als IK een verhaal vertel over 'tot slaaf gemaakte mensen', dan krijgt dat voorlopig, misschien wel nooit de klankkast die het verdient.

Wie de pijn heeft kan het zeggen...

Ik heb deze pijn niet... Ik kan het niet zeggen. Maar er is iets wat ik wel kan met die verhalen, ik, wij, u... En dat is: luisteren.

Bloemen en stenen

Jules de Vries

Mensbeeld

In psalm 103 staat, losjes geciteerd: “de mensen zijn als bloemen in het gras, dan waait de wind en niemand weet waar ze gestaan hebben”. De boodschap: ons menselijk bestaan is vluchtig. We doen er nauwelijks toe. Ons individuele bestaan maakt geen verschil. We zijn niet relevant. Een paar dagen, hooguit een paar weken een beetje mooi staan te zijn en weg!! Als je die psalm verder leest blijkt de consequentie van dat gebrek aan relevantie: richt je op God en prijs hem en richt je op zijn bevelen, dat is het belangrijkste.

Dat idee, er als mens nauwelijks toe doen, dat gebrek aan persoonlijke relevantie, kunnen we daar nu nog wat mee? Voor mij is het een onbevredigend mensbeeld, mijn antwoord is dan ook: nee. Zo onbetekenend wil ik niet zijn. Geef mij dan maar Jesaja 49: 16, weer losjes geciteerd: “je staat geschreven in de palm van Gods hand”. Je doet er toe.

Meer nog vind je deze opvatting terug in dat prachtige lied van Bram Vermeulen:

*Ik heb een steen gelegd
in een rivier op aarde
het water gaat er
anders dan voorheen*

*nu weet ik dat ik nooit
zal zijn vergeten
omdat door het verleggen
van die steen
de stroom nooit meer
dezelfde weg zal gaan.*

Hier is het mensbeeld: Ik heb de wereld veranderd. Ik heb er wel degelijk toe gedaan. Mijn bestaan was relevant!

Bloemen of stenen, wat is het symbool dat je kiest voor je mens-zijn?

Mijn beroepskeuze

Al jong maakte ik kennis met techniek. Was het eerst de meccano, dat ouderwetse ijzeren speelgoed, dat snel roestte, later werden het de electronica dozen van Philips. Dozen waarin wat weerstanden, transistoren, diodes en condensatoren zaten, een antenne en een luidspreker en een systeem waarmee je die dingen aan elkaar kon zetten en ook weer uit elkaar kon halen. In de handleiding ook een toelichting wat de werking was van al die zaken. En zo leerde je al jong een radio maken op zodanige wijze dat je ook snapte wat er precies gebeurde om radiogolven om te zetten in geluid! Een opleiding in de techniek lag dan ook voor de hand; het werd echter niet elektrotechniek maar werktuigbouw. Mijn motivatie: je ziet wat je doet, want het is concreet, en technische vakken leiden bij uitstek op tot beroepen die mensen werk uit handen nemen en dus, aldus mijn redenering toen, de wereld vooruit helpen.

Mijn keuze tussen bloemen en stenen: heel uitdrukkelijk stenen; zeker, ik wilde verschil maken.

En techniek betekent hoe dan ook bouwen en voilà, daar zijn we op ons thema van dit Hooglandse nummer.

Life is what happens planning other things

Na HTS werktuigbouw en Economische Bedrijfstechniek was ik succesvol met twee sollicitaties: één bij de HOLEC transformatorfabriek in Hengelo en één op de organisatieafdeling van wat nu LUMC heet. De personeelsman van het LUMC belde als eerste: ik was aangenomen en ik zei ja, de personeelsman van HOLEC belde

een dag later, ik was ook daar aangenomen, maar had al ja gezegd tegen LUMC en zei dus nee tegen hem. Andersom had ook gekund en dan was ik in Hengelo terecht gekomen met een heel ander leven. Niks bewuste keuze, louter lot of toeval of hoe je het ook wilt noemen! Het werd dus de zorgsector en daarin ben ik mijn hele leven werkzaam gebleven, tot op de dag van vandaag.

Hospicezorg

Na 12 jaar LUMC kwam ik in de directie van een verpleeghuis en heb ik actief meegewerkt aan de schaalvergroting in de ouderenzorg, wat ons antwoord was op de door de overheid ingezette marktwerking in de zorg: als we niet willen concurreren, gaan we toch fuseren. Er speelden meer motieven, maar dit was zeker geen onbelangrijke. Overigens zie ik met een enigszins sardonisch genoegen, dat al die marktwerking nu omver geblazen wordt door de toenemende personeelsschaarste en dat samenwerken tussen organisaties het enige antwoord kan zijn om de toenemende golf aan zorgvraag het hoofd te bieden. Zo gek waren we dus niet in de jaren negentig!

Via mijn werk daar kwam ik voor het eerst de hospicezorg tegen en heb ik ook actief meegewerkt aan het initiatief

Leiden: Hospice Isoria

van twee huisartsen tot de oprichting van Hospice Duin- en Bollenstreek en de nieuwbouw in Sassenheim. Ik heb daar, ook na mijn pensionering, jaren een bestuursfunctie vervuld. Later kwam daar mijn bestuurslidmaatschap van Hospice de Mare bij.

Historie hospicezorg in vogelvlucht

- Hospice, van oorsprong een plek waar vermoeide pelgrims konden rusten;
- 1848: Lyon, Jeanne Garnier start in Lyon eerste hospice, gericht op ongeheelbare ziekten;
- 1967: start moderne hospicezorg Cicely Saunders richt het Saint Christopher's Hospice op. Motivatie: de zorg in de ziekenhuizen te karig;
- 1989: eerste bijna thuis huis in Nieuwkoop, huisarts Peter Sluis was een van de pioniers. Nieuw was de inzet van vrijwilligers;
- 1999: Rob van der Hoeven richt de palliatieve unit Sint Elisabeth Gasthuishof op, EGGH;
- 2003 Leiden: Hospice Isoria opent haar deuren;
- 2008 Sassenheim: Hospice Duin- en Bollenstreek opent haar deuren;
- 2017 Hospice de Mare wordt opgericht, als vervolg op de palliatieve unit van EGGH.

Bouwen aan de hospicezorg in Nederland. Het is mooi en belangrijk werk. Veel beter om mensen hun levenseinde in een kleinschalige warme en rustige omgeving door te laten brengen als het thuis niet meer gaat, en daar mooie voorzieningen voor te creëren. Mooi wat er in al die jaren is opgebouwd, met dank aan de vele vrijwilligers die dit mogelijk hebben gemaakt. Bouwen doet er toe, zowel aan het systeem van de hospicezorg als aan al die voorzieningen!

Start van Hospice de Mare

Hospice de Mare is opgericht in 2017 en is dat jaar operationeel van start gegaan. Het initiatief vloeide voort uit de contacten met Marente die ik nog had vanwege mijn verleden in deze organisatie en mijn bestuurswerk bij Hospice Duin- en Bollenstreek. Uit dat contact bleek dat Marente voornemens was een palliatieve unit van deze instelling, die toen nog gevestigd was in het Elisabeth Gasthuishof in het centrum van Leiden, te sluiten om exploitatietechnische redenen. Er is toen afgesproken de zorg voor deze doelgroep op een andere

manier voort te zetten via de oprichting van een zelfstandig Hospice. Zie voor info onze website: <https://www.hospicedemare.nl>.

Er is een businesscase gemaakt en er is onderzoek verricht naar de beste vestigingslocatie voor dit initiatief. Dit bleek oostelijk Leiden of Leiderdorp te zijn. Gekozen is voor Leiderdorp. Recent is opnieuw gekeken naar de capaciteitsbehoefte aan palliatieve bedden in de regio en dat resulteerde in een vestiging van de gekozen capaciteit van 6 bedden.

Het initiatief is gestart in een vleugel van Zorginstelling Hofwijck te Oegstgeest. Daar was de palliatieve unit inmiddels naartoe verhuisd. Het initiatief startte in de wetenschap, dat dit niet de definitieve locatie kon zijn, deels omdat de ruimte te klein is, deels ook omdat deze niet gevestigd is op de meest ideale plek.

Het bestuur heeft gekozen voor nieuwbouw, omdat dat exploitatietechnisch de beste uitgangspunten biedt en bovendien omdat aldus een ruimte en een sfeer gecreëerd kan worden die past bij de mens in de palliatieve fase. Hospice Duin- en Bollenstreek, ook nieuw gebouwd, had dat bewezen. Bouwen dus, iets creëren waar je vele jaren mee vooruit kunt, dat was ons doel. Inderdaad, verschil maken! Van de Gemeente Leiderdorp is een terrein aangekocht op de Hoogmadese-weg. De school Doesmeer die er stond is afgebroken en inmiddels is de bouw van het nieuwe Hospice gestart. De fundamenteën worden gestort en de komende maanden gaan er stenen gelegd worden.

Het verschil maken, met elkaar

Grond kopen en daar een hospice op bouwen kost veel geld. Maar wat is er mooier dan aan zo'n doel te werken.

Ons bestuur is er met heel veel enthousiasme ingedoken. De coronacrisis, waarin veel activiteiten stil lagen, was ideaal om de vele fondsen die Nederland rijk is om een bijdrage te vragen. Dat is ook gelukt, maar diezelfde coronacrisis, de logistieke problemen als gevolg daarvan op wereldschaal, de kostenverhogingen die hier het gevolg van waren en als klap op de vuurpijl de Oekraïne-crisis, zorgde voor nieuwe tegenvallers. Stug volhouden om toch het verschil te kunnen maken. De steen moet gelegd. Vraag niet hoe, maar het kwam voor een belangrijk deel rond en we durfden de start van de bouw aan. De plaatjes geven een indruk hoe het Hospice in Leiderdorp er uit komt te zien.

April 2024 opent het nieuwe Hospice haar deuren.

Een huis waar warme zorg en aandacht is, zowel voor de gast als voor diens dierbaren. Waar mensen de aandacht op elkaar kunnen richten en op het naderende afscheid. Waar het leven gevierd wordt. Waar relaties kunnen bloeien als de bloemen in het veld.

Wilt u een steentje bijdragen? Ga naar: <https://hospicedemareleiderdorp.nl/>

Uit de kunst....

Jasper Radder

In januari 2023 bezochten wij in het Kunstmuseum Den Haag de expositie: **Nicole Eisenman & de Modernen.**

Nicole Eisenman werd geboren in 1965 in Verdun in Frankrijk en groeide op in New York. Eisenman studeerde 'Fine Arts' aan de Rhode Island School of Design en studeerde af in 1987.

In de NRC van 9 december 2022 noemt Lucette ter Borg Eisenman een kunstenaar die zich wil laten aanspreken als hen/hun. Geen man, geen vrouw, geen binaire tegenstellingen. Waarom zou je?

Op de expositie keer je steeds terug naar de tientallen, soms uit meerdere delen bestaande, schilderijen en werken op papier, die Eisenman de erenaam van een van de beste schilders van de afgelopen kwart eeuw heeft opgeleverd. Voor veel kunstenaars zal zo'n epitheton verstikkend zijn – Eisenman laat zich er niet door op de kast jagen, blijkt in Den Haag. De stijl is eclectisch en verandert soms meesterlijk binnen één schilderij. Uit het werk spreekt een soepelheid, gevoeligheid en overtuigingskracht, die

qua thematiek meandert langs luieren met vrienden aan het strand, zelfbeschikkingsrecht voor lesbische vrouwen en onverbloemde erotiek. Maar ook schillere onderwerpen komen aan bod. De huizenhoge, blauwe golf (hieronder) die een onbekommerd voortstappende vrouw in badpak dreigt te verzwelgen (in *Finding Pink* uit 2005), zegt zowel iets over kleurgevoel als over kwetsbaarheid en naderende catastrofe.

Dit schilderij illustreert wat ons in de toekomst te wachten staat, als wij geen actie ondernemen

De volgende

Hooglandse

Nieuwe

zal verschijnen op

zondag

18 juni 2023

Het thema van dat nummer zal zijn

ontketenen

ingegeven door keti-koti in juli, viering van het einde van de slavernij, maar u kunt het veel breder zien, het einde van ..., het begin van, verras de lezer van de HN met uw bijdrage

U wordt uitgenodigd om een bijdrage in te sturen, een stuk van maximaal 600 woorden.

De kopijdatum voor het juni-nummer zal zijn

zondag 4 juni 2023

Feddema actueel

PARTIJ IN HET CONFLICT?

Hans Feddema

Is dit mijn laatste column? Op mijn leeftijd, nu ik onlangs mijn 90e jaarfeest met 35 vrienden vierde in het Leidse Koetshuis. Maar zeker is dat niet. Ook tegen de 100 kun je plotseling inspiratie krijgen voor een actuele gastcolumn. Te meer nu de oorlog in Oost-Europa maar blijft woeden en wij zelfs tanks leveren om meer mensen te kunnen doden. Tanks? Er wordt zelfs over gevechtsvliegtuigen gedacht, dus die met 'aanvallende' raketten. Ja, is dat dan het antwoord vanuit de vredesoptiek, als twee (buur)-landen met elkaar in oorlog zijn? Solidair zijn met vluchtelingen van beide conflictpartijen en hen opvangen is natuurlijk prima, maar zijn we niet veel te veel aan het oordelen, dus de rol van rechter aan het spelen in het denken van wie verdediger is en wie aanvaller? Natuurlijk kan een der partijen naar het Internationaal Gerechtshof in Den Haag gaan vanwege oorlogsmisdaden, maar alles wijst er op dat het Westen denkt in deze de rechtersrol van de VN te kunnen spelen.

Als twee partijen oorlog voeren, dient onze rol vanuit de vredesoptiek veeleer bemiddelend en de-escalerend te zijn. Turkije toonde bij de export van het Oekraïense graan naar Afrika aan dat dit mogelijk is. Zit het Westen echter zelf nog niet te veel vast in het denken van de Oost-West tegenstelling, dat zij nooit zo'n poging heeft gedaan? Naast hulp aan vluchtelingen zou dit het advies van de vredesbeweging hebben moeten zijn, als deze daarom was gevraagd door de overheid. Nu lijkt straffen via sancties en wapenhulp het enige antwoord van onze overheden te zijn in de EU. Te meer omdat wij met onze NAVO en EU de ene oorlogspartij al te veel prikkelen. Dat bleek al tijdens het conflict rond de Krim. Dat vroegere delen van de Sovjet-Unie werden opgenomen in de NAVO doet in Rusland nog steeds pijn. Kan het Westen dan wel een straffende rol spelen? Ik denk het niet, wij zijn niet de rechters van de wereld. Vanuit de vredesbeweging zou ik de regering dan ook zeker niet adviseren om escalerende tanks te sturen, laat staan gevechtsvliegtuigen. Bemiddelen tussen beide oorlogspartijen is het enige antwoord voor ons als derde partij. Een opleving van het Oost-West conflict is het laatste dat we wensen.

Het favoriete gedicht van ...

Herman van Bommel

In alles diep verscholen.....

Rond 10 juli 1938 vond er een gebeurtenis plaats die voor mij van levensbelang is gebleken: een zaadcel van mijn vader verenigde zich in liefde met een eikel van mijn moeder. Ik erfde het DNA van mijn ouders. Maar wie of wat is de bron van mijn ziel? Ik vermoed en geloof dat Gods Geest de oorsprong is van mijn geest. Door het doopsel werd ik daarin bevestigd: ik ben daardoor 'kind van God'. Wij moeten heilig zijn. "Wees heilig, want ik, jullie God, ben heilig" (Leviticus 11,44), "Vredestichters zullen kinderen van God worden genoemd" (Matteüs 5, 9). Onze ziel is een erfgenaam van God, zo onzegbaar ons nabij. De tekst van het lied hieronder is van **Huub Oosterhuis**.

HEER ONZE HEER

*Heer onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig
en hoe onzegbaar ons nabij.
Gij zijt gestadig met ons bezig,
onder uw vleugels rusten wij.*

*Gij zijt niet ver van wie U aanbidden,
niet hoog en breed van ons vandaan.
Gij zijt zo mens'lijk in ons midden
dat Gij dit lied wel zult verstaan.*

*Gij zijt onzichtbaar voor onze ogen
en niemand heeft U ooit gezien.
Maar wij vermoeden en geloven
dat Gij ons draagt, dat Gij ons dient.*

*Gij zijt in alles diep verscholen,
in al wat leeft en zich ontplooft.
Maar in de mensen wilt Gij wonen,
met hart en ziel aan ons getrouwd.*

*Heer onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig
waar ook ter wereld mensen zijn.
Blijf zo genadig met ons bezig
tot wij in U volkomen zijn.*